

สัมพันธภาพระหว่างวรรณกรรมลายลักษณ์ กับ สังคมเมืองนครศรีธรรมราช

วิมล คำศรี

๑. ความผูกพันระหว่างวรรณกรรมกับสังคม

วรรณกรรมกับสังคม มีความผูกพันกันอย่างแนบแน่น และเป็นที่ยอมรับกัน
อย่างเป็นสากลว่า วรรณกรรมสะท้อนภาพสังคมและสามารถศึกษาสังคม วิเคราะห์สังคมได้
จากวรรณกรรม มีนักปราชญ์คนสำคัญของไทย ได้เคยกล่าวถึงความสัมพันธ์ ระหว่าง
วรรณกรรมกับสังคมไว้ว่า หากต้องการศึกษาสังคมในยุคใดสมัยใด ให้ศึกษาจากวรรณกรรม
ของยุคนั้น สมัยนั้น

โดยนัยนี้ นักปราชญ์ทางวรรณกรรมและสังคมจึงเห็นพ้องกันว่า วรรณกรรมเป็น
เครื่องแสดงออกของสังคม วรรณกรรมชี้ให้เห็นถึงสังคมทั้งในส่วนกว้างและส่วนลึก แสดง
ให้เห็นถึงชีวิตในแง่มุมต่างๆ โดยสามารถสกัดเอาแก่นแท้ของสังคมนั้นออกมาให้เห็นได้
วรรณกรรมบันทึกแนวความคิดสภาพความเป็นอยู่ จารีตประเพณี ความเชื่อ ค่านิยมต่างๆ
ตลอดจนความต้องการของสังคมไว้เป็นหลักฐาน วรรณกรรมช่วยเป็นมโนธรรมให้สังคมช่วย
ชักจูงสังคมไปในทางที่ถูกต้อง ฯลฯ ในขณะที่เดียวกัน สังคมเป็นบ่อเกิดของวรรณกรรม
เงื่อนไขและปัจจัยต่างๆ ของสังคมจึงส่งผลถึงรูปแบบและเนื้อหาของวรรณกรรม กล่าวคือ

• วิมล คำศรี “บทบาทวรรณกรรมที่มีต่อสังคมภาคใต้ในด้านจริยธรรมและการปกครอง” เอก-
สารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ หมายเลข ๑๘ เรื่อง “วรรณกรรมภาคใต้จากหนังสือชุด” ณ สถาบันทักษิณ
คดีศึกษา สงขลา ๘-๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๘

วรรณกรรมเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตมนุษย์ เมื่อเราสนใจชีวิตมนุษย์เราจึงต้องศึกษาวรรณกรรม^๑ เพราะวรรณกรรมเป็นเครื่องสะท้อนชีวิตจริง การศึกษาวิเคราะห์ วิเคราะห์วรรณกรรมจึงช่วยให้เข้าใจมนุษยชาติได้ดียิ่งขึ้น การศึกษาสังคมกับการศึกษาวรรณกรรมอย่างควบคู่กันเป็นสิ่งจำเป็น ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ และสังคม มีส่วนช่วยให้การศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรม ปรากฏผลแน่นอนชัดเจนยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพราะว่าสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อความคิดของมนุษย์วรรณกรรมเป็นเครื่องแสดงออกของสังคม วรรณกรรมจึงเป็นเครื่องสะท้อนสังคม^๒

วรรณกรรมมีความสัมพันธ์อยู่กับศาสตร์และศิลป์หลายสาขา เช่น ภาษาศาสตร์ ศาสนศาสตร์ ประวัติศาสตร์ สังคมศาสตร์ เป็นต้น^๓ ดังนั้น การศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมจึงจำเป็นต้องอาศัยความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสตร์สาขาเหล่านั้นด้วยจึงจะทำให้การศึกษาวรรณกรรมบรรลุเป้าหมาย และมองเห็นสัมพันธ์ภาพระหว่างวรรณกรรมกับศาสตร์สาขาต่างๆ ได้ชัดเจน อย่างเช่นวรรณกรรมกับการเมือง มีผู้ศึกษาพบว่า วรรณกรรมเป็นเครื่องมือแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์ และสังคมที่หนีบทบาททางการเมืองไม่ได้

อารมณ์ความรู้สึกของมนุษย์เป็นวัตถุดิบสำหรับวรรณกรรมทางการเมืองได้ วรรณกรรมบางเรื่องจึงกลายเป็นวรรณกรรมการเมืองเต็มรูป และวรรณกรรมบางเรื่อง เป็นวรรณกรรมการเมืองเพียงครึ่งเดียว วรรณกรรมบางเรื่องกระตุ้นให้ผู้อ่าน ผู้ศึกษาเกิดความคิดทางการเมือง จนบางครั้งวรรณกรรมกลายเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง หรือวรรณกรรมเป็นส่วนหนึ่งของเอกภาพในการปกครอง^๔

๑ บุญเหลือ เทพยสุวรรณ วิเคราะห์วรรณคดีไทย (กรุงเทพมหานคร : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๑๓), หน้า ๑-๒๐.

๒ เจตนา นาควัชร “วรรณคดีวิจารณ์ และการศึกษาวรรณคดี” ในวรรณวิทยากรชุดวรรณคดี (กรุงเทพมหานคร : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๑๔) หน้า ๕-๑๘.

๓ กระแส มลายากรณี วรรณคดีเปรียบเทียบ (ชลบุรี : วิทยาลัยวิชาการศึกษาบางแสน, ๒๕๑๓), อัดฉำเนา หน้า ๔๔-๑๓.

๔ เจตนา นาควัชร “วรรณคดีกับการเมือง” ในทฤษฎีเบื้องต้นแห่งวรรณคดี (กรุงเทพมหานคร : ดวงกมล, ๒๕๒๑), หน้า ๕๔-๑๑.

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า วรรณกรรมกับสังคมต่างมีความผูกพันต่อกันอย่างแนบแน่น และต่างก็เป็นปัจจัยที่เอื้อซึ่งกันและกัน หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า วรรณกรรมกับสังคมต่างก็มีบทบาทต่อกันและกัน

๒. บทบาทของวรรณกรรมที่มีต่อสังคม และกลวิธีการใช้วรรณกรรมให้มีบทบาทต่อสังคม

๒.๑ บทบาทของวรรณกรรมที่มีต่อสังคม

คำ “บทบาท” ในที่นี้หมายถึง การกระทำหรือภาระหน้าที่ ส่วนคำ “สังคม” หมายถึงกลุ่มชนที่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันตามระเบียบ กฎเกณฑ์ โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญร่วมกัน สังคม ตามนัยความหมายดังกล่าวมีลักษณะที่ควรทราบเป็นเบื้องต้น ดังนี้คือ

๒.๑.๑ สังคมมีภาระหน้าที่สำคัญหลายประการ ดังเช่น การธำรงไว้ซึ่งหน้าที่ทางชีวภาพการผลิตและแจกแจงสินค้าและบริการ การผลิตสมาชิกใหม่ การอบรมให้สมาชิกใหม่ได้รู้ระเบียบของสังคม การธำรงไว้ซึ่งระเบียบ และการธำรงไว้ซึ่งความหมายและมูลเหตุใจ

ภาระหน้าที่เหล่านี้มีความสำคัญไม่เท่าเทียมกัน

๒.๑.๒ สถาบันทางสังคมมีหลายสถาบัน ดังเช่น สถาบันทางครอบครัว สถาบันทางการศึกษา สถาบันทางศาสนา สถาบันทางเศรษฐกิจ สถาบันทางการเมือง สถาบันทางนันทนาการ และสถาบันทางวิทยาศาสตร์

สถาบันต่างๆ เหล่านี้ ต่างมีหน้าที่ บทบาทที่สำคัญลักษณะทางกายภาพ และลักษณะทางสัญลักษณ์ต่างกัน ดังเช่น สถาบันทางศาสนา มีหน้าที่ส่งเสริมทัศนคติ ศรัทธา ความหวัง และการกุศล ผู้มีบทบาทสำคัญ คือ พระ และศาสนิกชน ลักษณะทางกายภาพ ได้แก่ โบสถ์ วัด ลักษณะทางสัญลักษณ์ ได้แก่ ที่บูชา พระพุทธรูป คัมภีร์ ในขณะที่สถาบันทางการศึกษา มีหน้าที่ อบรมสมาชิกของสังคมให้เรียนรู้ “ค่านิยม” ผู้มีบทบาทสำคัญ คือ ครู และนักเรียน ลักษณะทางกายภาพ ได้แก่ โรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย หนังสือ ลักษณะทางสัญลักษณ์ ได้แก่ ใบสุทธิ ประกาศนียบัตร ปริญญาบัตร เป็นต้น

ดังนั้น บทบาทของวรรณกรรมที่มีต่อสังคม จึงหมายถึง ภาระหน้าที่ของวรรณกรรมที่มีต่อบุคคลและสถาบันต่างๆ ทางสังคมนั่นเอง

ผู้รู้ทางวรรณกรรมไทยหลายท่าน ได้ให้ความเห็นไว้ว่า วรรณกรรมมีบทบาทต่อสังคมหลายด้าน เป็นต้นว่า ด้านจริยธรรม การปกครอง การศึกษา เศรษฐกิจและประเพณี เป็นต้น โดยเฉพาะบทบาททางด้านจริยธรรมนั้น วรรณกรรมไทยเน้นมากเป็นพิเศษ จนถึงกับถือเป็นเกณฑ์สำคัญเกณฑ์หนึ่งที่ใช้ในการประเมินค่าวรรณกรรม วรรณกรรมใดจะมีคุณค่าหรือไม่มากนักน้อยเพียงใด ย่อมอยู่ที่ว่า วรรณกรรมนั้น มีบทบาททางด้านจริยธรรมมากน้อยเพียงใด หากวรรณกรรมใดมีบทบาททางด้านจริยธรรมมาก วรรณกรรมนั้นก็จะได้รับการยกย่องว่าเป็นวรรณกรรมที่มีคุณค่าสูงยิ่ง*

๒.๒ กลวิธีการใช้วรรณกรรมให้มีบทบาทต่อสังคม

กวีหรือผู้ประพันธ์มักใช้วรรณกรรมที่มีเนื้อหาและรูปแบบต่างๆ ให้มีบทบาทต่อสังคมตามที่ตนปรารถนา โดยใช้วรรณกรรมเป็นสื่อถ่ายทอดความรู้ ความรู้สึก แนวคิด ฯลฯ ไปสู่สังคม เราคงจะเคยพบเห็นว่าวรรณกรรมบางเรื่องเป็นสื่อสนับสนุนการปกครอง ศาสนา ประเพณี ประสิทธิภาพ ด้านการทหาร จริยธรรม การเมือง ฯลฯ ทั้งนี้ อาจจะใช้เป็นสื่อโดยตรง ก็มิมีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ โดยตรง และใช้เป็นสื่อโดยอ้อมคือ แฝงเร้นสิ่งที่ต้องการไว้ในเนื้อเรื่อง การดำเนินเรื่องและตัวละคร เป็นต้น

อย่างไรก็ตามพอจะจำแนกบทบาทของวรรณกรรมที่มีต่อสังคม ออกได้เป็น ๒ ลักษณะคือ

๒.๒.๑ วรรณกรรมที่มีบทบาททางอนุรักษ์ สังคม ในด้านต่างๆ หมายถึงวรรณกรรมที่สนับสนุนส่งเสริมให้สังคมนั้นเป็นไปตามแบบแผนของสังคมเท่าที่เป็นอยู่

๒.๒.๒ วรรณกรรมที่มีบทบาทต่อต้านสังคมในด้านต่างๆ หมายถึงวรรณกรรมที่ขัดต่อแบบแผนของสังคมเท่าที่เป็นอยู่^๒

* วิมล คำศรี “บทบาทของวรรณกรรมที่มีต่อสังคมภาคใต้” หน้า ๑-๒,

๒ วิมล คำศรี “บทบาทของวรรณกรรมที่มีต่อสังคมภาคใต้” หน้า ๒.

๓. สัมพันธภาพระหว่างวรรณกรรมท้องถิ่นประเภทลายลักษณ์กับสังคม

นักวิชาการต่างประเทศ และนักวิชาการในประเทศไทยต่างเห็นพ้องกันว่าวรรณกรรมท้องถิ่นประเภทลายลักษณ์เป็นวิทยาการที่สำคัญยิ่งต่อสังคม เป็นมรดกอันไพศาลทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มชนในชาติ กล่าวคือ

วรรณกรรมท้องถิ่น สามารถแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ ตั้งแต่โบราณกาลได้เป็นอย่างดี วรรณกรรมท้องถิ่นทำให้มองเห็นสภาพเศรษฐกิจทั่วไป ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและกลุ่มชน คติทางศาสนา ประวัติศาสตร์ และชนบประเพณีของกลุ่มชนช่วยให้การศึกษาวัฒนธรรมและสังคมได้สะดวกและง่ายขึ้น^๑

วรรณกรรมท้องถิ่น ช่วยให้ผู้รู้จักและเข้าใจสภาพชีวิตมนุษย์โดยทั่วไปยิ่งขึ้น เพราะเป็นที่ประมวลแห่งความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อ ความกลัว ความนิยม ความบันเทิง ระเบียบแบบแผน เป็นเครื่องส่งเสริมความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างสังคม และระหว่างชาติ^๒

วรรณกรรมท้องถิ่น สามารถสะท้อนหรือชี้ให้เห็นปัญหาและพฤติกรรมต่างๆ ของกลุ่มชนในท้องถิ่น อันเป็นประโยชน์

ในตำนานเศรษฐกิจ การเมือง ศาสนา และศีลธรรม เป็นกระจกเงาสะท้อนให้เห็นความคิด ความเชื่อ นิสัยใจคอ ความเป็นอยู่ของคนในสังคม การศึกษาวรรณกรรมท้องถิ่นจึงทำให้ผู้ศึกษาได้รู้จักและเข้าใจในแต่ละสังคมได้ดีขึ้น^๓

วรรณกรรมท้องถิ่น เป็นเครื่องมือ ควบคุมสังคมให้อยู่ได้อย่างมีความสุข การศึกษาวรรณกรรมท้องถิ่นจึงเป็นวิถีทางหนึ่งที่ยังผลให้ ผู้ศึกษาได้มีโอกาสเข้าใจกลไกของสังคม มาตฐานของสังคม และจรรยาบรรณของสังคม และใช้วรรณกรรมท้องถิ่นให้เกิดผลดี แก่ตนเองและสังคมในวงกว้างต่อไป^๔

๑ วิมล คำศรี “การสอนคติชนวิทยาในวิทยาลัยครูภาคใต้ หน้า ๒-๔๕.

๒ วิมล คำศรี วรรณกรรมท้องถิ่นศึกษา หน้า ๙๐-๙๑

๓ วิมล คำศรี วรรณกรรมท้องถิ่นศึกษา หน้า ๙๒-๙๓.

๔ ประสิทธิ์ กาพย์กลอน แบบเรียนภาษาไทย ๐๓๑ : ภาษากับวัฒนธรรม หน้า ๓๖-๔๑.

เป็นที่ประจักษ์ชัดว่า วรรณกรรมท้องถิ่นกับสังคมมีความสัมพันธ์ต่อกันอย่างแยกไม่ออก วรรณกรรมท้องถิ่น กับสังคมจึงเป็นของคู่กัน และต่างมีลักษณะที่เกื้อกูลแก่กันและกัน เช่นเดียวกับความผูกพันระหว่างวรรณกรรมโดยทั่วไปกับสังคมดังกล่าวแล้วข้างต้น จึงอาจกล่าวได้ว่าสังคมเป็นบ่อเกิดของวรรณกรรมท้องถิ่น และวรรณกรรมท้องถิ่นเป็นเครื่องมือควบคุม สร้างสรรค์และจรรโลงสังคม

๔. ความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมท้องถิ่นประเภทลายลักษณ์กับสังคมเมืองนครศรีธรรมราช

จากการศึกษาวรรณกรรมท้องถิ่นประเภทลายลักษณ์เมืองนครศรีธรรมราช พบว่าวรรณกรรมเมืองนี้ มีหลายประเภทคือ วรรณกรรมศาสนา วรรณกรรมสตุดี วรรณกรรมประวัติศาสตร์ วรรณกรรมวิชาการหรือตำรา วรรณกรรมประโลมโลก และวรรณกรรมพรรณนา หรือหัตถคดี

วรรณกรรมแต่ละประเภทได้สะท้อนสภาพชีวิตและสังคมเมืองนครศรีธรรมราชไว้หลายลักษณะ ดังเช่น

๔.๑ วรรณกรรมศาสนา วรรณกรรมศาสนาที่แพร่หลายในท้องถิ่นนครศรีธรรมราช มีทั้งเนื้อหาที่เกี่ยวกับพุทธประวัติ นิบาตชาดก ปิฎกสาขาค ก เช่น เรื่องพระนิพพาน พิมพาแจ้งชาติ พระสุวันสาม พระเวสสันดร พระรถ-เมรี หอยสังข์ และสุบินกุมาร ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องพุทธศาสนา ในลักษณะอื่นๆ อีก เช่น พระมาลัย กายนคร และลิลิตโศพศนิมิต เป็นต้น

วรรณกรรมเหล่านี้ เป็นที่ยอมรับของบุคคลในสังคมนครศรีธรรมราช จนเมืองนี้ ได้ชื่อว่า เป็นเมืองพระเป็นเมืองที่มีความเจริญ และเป็นศูนย์กลางของพุทธศาสนามาแต่โบราณกาล ภาพชีวิตและสังคมของชาวนครศรีธรรมราชที่ปรากฏในวรรณกรรมศาสนา จึงเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา เป็นส่วนใหญ่ ภาพชีวิตที่มุ่งเน้นก็คืออานิสงส์ของการประกอบกรรมดีละเว้นความชั่ว ตามแนวคิดทางพุทธศาสนา เช่น อานิสงส์ของการบวช อานิสงส์ของการทำบุญ รักษาศาสนา อานิสงส์ของการทรงไว้ซึ่งความเมตตากรุณา ความกตัญญูตเวทีตา เป็นต้น

๔.๒ วรรณกรรมประวัติศาสตร์และตำนาน เช่นตำนานเมืองนครศรีธรรมราช
ตำนานพระธาตุเมืองนครศรีธรรมราช พระนิพนพานโสทร ตำนานพราหมณ์เมืองนครศรี-
ธรรมราช ฯลฯ

ตำนานเมืองและตำนานพระธาตุเมืองนครศรีธรรมราช วรรณกรรมประวัติศาสตร์
และตำนาน ดังกล่าวนี้ ได้บันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับสังคมเมืองนครศรีธรรมราช โดยเฉพาะ
ตำนานเมืองนครศรีธรรมราช เป็นวรรณกรรมลายลักษณ์ทางประวัติศาสตร์เมืองนครศรีธรรม-
ราช ที่เก่าแก่ที่สุด และเป็นบันทึกที่ทรงคุณค่าต่อสังคมเมืองนครศรีธรรมราชเป็นอย่างยิ่ง
ตำนานประวัติศาสตร์ทั้งสองเรื่องนี้ ให้ภาพประวัติศาสตร์ทั่วไปของท้องถิ่น สะท้อนทัศนคติ
ของคนในชุมชนเกี่ยวกับอดีตเป็นหลักฐานประกอบการเข้าใจประวัติศาสตร์สังคมระดับพื้นบ้าน
พื้นเมืองหรือประวัติศาสตร์ท้องถิ่นได้ เราสามารถรู้เงื่อนไขความจริง ในส่วนที่เกี่ยวกับ
วิวัฒนาการทางสังคมวัฒนธรรมทางความคิด และความเชื่อที่ปรากฏในสังคม เช่นเรารู้ว่าคน
ในสังคมนครศรีธรรมราช เชื่อว่าพระเจ้าศรีธรรมโศกราชเป็นผู้สร้างเมืองนครศรีธรรมราช
ขึ้นเมืองอดีตกาลอันไกลโพ้น และการสร้างเมืองนี้สัมพันธ์กับการสถาปนาพระบรมธาตุ ข้อ
ความดังกล่าวถือว่าเป็นความจริงเชิงประวัติศาสตร์* (Historical Fact)

วรรณกรรมเรื่องพระนิพนพานโสทร เป็นวรรณกรรมลายลักษณ์ประเภทร้อยกรอง
อีกเรื่องหนึ่งที่มีความสำคัญต่อเมืองนครศรีธรรมราช สาระสำคัญของวรรณกรรมเรื่องนี้ คือการ
สรรเสริญพระพุทธรูป ประวัตความเป็นมา เรื่อง การนำพระทันตธาตุของพระพุทธเจ้า
มาประดิษฐานที่หาดทรายแก้วเมืองนครศรีธรรมราช และการบอกกล่าวถึงการสร้างบ้านแปลง
เมืองของนครศรีธรรมราช

แนวความคิดหลักของวรรณกรรมเรื่องนี้ คือแนวคิดทางพุทธศาสนามีเรื่องพุทธ-
พยากรณ์ สวากพยากรณ์ ตำนานการสร้างพระธาตุเจดีย์และเรื่อง นรก-สวรรค์ และแนวคิด
เกี่ยวกับสถาบันสงฆ์ สถาบันกษัตริย์ ความเชื่อเรื่องศาสนาเป็นศูนย์กลางของการสร้างสรรค์
ความดี ความเชื่อทางไสยศาสตร์ และคำอธิษฐาน ฯลฯ

* ธิดา สารยา “ประวัติศาสตร์ เมืองนครศรีธรรมราชจากตำนานประวัติศาสตร์” ใน รายงานการสัมมนา
ประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช ครั้งที่ ๓ : ประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราชจากภาษาและวรรณกรรม.
วิทยาลัยนครศรีธรรมราช ๒๕๒๘, หน้า ๒๘๗.

วรรณกรรมเรื่องนี้มีคุณค่า เชิงตำนานและพงศาวดาร เป็นหลักฐานสำคัญทางประวัติศาสตร์ของเมืองนครศรีธรรมราช

ตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช เป็นวรรณกรรมร้อยแก้วที่มีความสำคัญยิ่งเรื่องหนึ่งซึ่งได้สะท้อนภาพประวัติศาสตร์ และสังคมเมืองนครศรีธรรมราช ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับศาสนาพราหมณ์ไว้หลายลักษณะคือ เป็นหลักฐานบ่งชี้ให้เห็นว่า อิทธิพลของศาสนาพราหมณ์เข้ามาสู่เมืองนครศรีธรรมราช เมื่อปี พ.ศ. ๑๘๙๓ เป็นอย่างน้อย พิธีการต่างๆ ทั้ง พิธีราชภัฏ และพิธีหลวงซึ่งแพร่หลายอยู่ในนครศรีธรรมราช ได้ต้นแบบมาจากพราหมณ์เป็นส่วนใหญ่ พวกพราหมณ์จึงได้รับการยกย่องจากกษัตริย์ทุกพระองค์ และมีสิทธิพิเศษกว่าคนธรรมดาสามัญหลายประการ อิทธิพลของศาสนาพราหมณ์ไม่ได้จำกัดอยู่ แต่เฉพาะเมืองนครศรีธรรมราชเท่านั้น แต่ยังส่งอิทธิพลไปถึงอยุธยา ธนบุรี และรัตนโกสินทร์อีกด้วย

มีผู้สนใจศึกษาค้นคว้าวิเคราะห์อิทธิพลของศาสนาพราหมณ์ที่มีต่อพฤติกรรมทางศาสนาของพุทธศาสนิกชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า

“ชาวอินเดียได้นำศาสนาพราหมณ์เข้ามาในจังหวัดนครศรีธรรมราช ตั้งแต่ประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๐ เป็นต้นมา และมีอิทธิพลสืบเนื่องกันมาจนกระทั่งทุกวันนี้ อิทธิพลที่มองเห็นได้ชัดเจนก็คือพิธีกรรมทั้งที่เป็นอดีตและปัจจุบัน อิทธิพลเหล่านี้มีอยู่ในราชสำนักของเจ้าผู้ครองนคร และในการประกอบพิธีของพุทธศาสนิกชนทั่วไป การที่อิทธิพลของศาสนาพราหมณ์จำกัดอยู่เฉพาะพิธีกรรมเท่านั้น เป็นเพราะว่าพุทธศาสนาดั้งเดิมไม่ได้เน้นเรื่องพิธีกรรมมากเหมือนศาสนาพราหมณ์ พิธีกรรมทางศาสนามีบทบาทสำคัญต่อการเสริมสร้างกำลังใจของศาสนิกชนในการดำเนินชีวิตประจำวัน ช่วยให้สามารถเข้ากับผู้อื่นได้ และสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางสังคมได้ ดังนั้นเมื่อศาสนาพราหมณ์เข้ามาสู่จังหวัดนครศรีธรรมราช พุทธศาสนิกชนเป็นจำนวนมาก จึงยึดเอาพิธีกรรมเป็นแนวของชีวิต”^๑

๔.๓ วรรณกรรมวิชาการหรือตำรา

เมืองนครศรีธรรมราช นอกจากจะเป็นเมืองพระแล้วยังเป็นเมืองศูนย์กลางแห่งการศึกษาอีกด้วย ซึ่งมีหลักฐานปรากฏให้เห็นได้ตั้งแต่สมัยสุโขทัยเป็นต้นมา แม้ในสมัย

๑ สุวิทย์ ทองศรีเกิด “การศึกษาวิเคราะห์อิทธิพลของศาสนาพราหมณ์ที่มีต่อพฤติกรรมทางศาสนาของพุทธศาสนิกชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช” หน้า ก.

รัตนโกสินทร์ การศึกษาของเมืองนครศรีธรรมราชก็เจริญรุ่งเรืองโดยเฉพาะในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕ แห่งราชวงศ์จักรีพระราชกฤษฎีกาตั้งพระรัตนธัษณ์ (ม่วง รตนธชเชร เปริยญ) เจ้าคณะมณฑลนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นสหชาติในพระองค์ ได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นผู้อำนวยการศึกษามณฑลนครศรีธรรมราช พระราชกฤษฎีกานี้ได้ทำให้การศึกษาของเมืองนครศรีธรรมราชเจริญขึ้นมาก

วรรณกรรมวิชาการหรือตำราซึ่งแพร่หลายในท้องถิ่นนครศรีธรรมราช เท่าที่สำรวจพบแล้วมีหลายอย่างเช่นแบบเรียน จินตมณี ปฐมมาลา ปฐมกกา ตำรายา ตำราโนโม ตำราตุษีตาช ตำราคุณลักษณะสัตว์ ตำราพิชัยสงคราม ตำราโหราศาสตร์ ตำรากุณิมิต ตำรากาพย์กลอน และตำราไสยศาสตร์อื่นๆ

ตำราเหล่านี้มีบทบาทสำคัญต่อการศึกษาและการดำรงชีวิตของชาวนครศรีธรรมราชตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

๔.๔ วรรณกรรมประโลมโลก

วรรณกรรมประโลมโลกแพร่หลายมากกว่าวรรณกรรมประเภทอื่น ๆ วรรณกรรมประเภทนี้มีอิทธิพลต่อสังคมเมืองนครศรีธรรมราชอย่างกว้างขวางเพราะแพร่หลายมากกว่าวรรณกรรมประเภทอื่น ๆ คุณค่าเชิงศิลปะ และศาสตร์ของวรรณกรรมประโลมโลก นอกจากจะช่วยให้จรรโลงใจ และเป็นแบบแผนในการดำรงชีวิตของคนได้แล้ว ยังช่วยบันทึกและสะท้อนภาพชีวิตของชาวนครศรีธรรมราชในยุคสมัยนั้น ๆ ด้วย ดังเช่น วรรณกรรมเรื่องนายคันทะสะท้อนภาพชีวิตและสังคมชนบทของชาวนครศรีธรรมราช ทั้งในด้าน ชนบประเพณี การประกอบอาชีพมหรสพ ความเชื่อ ฯลฯ ได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้วรรณกรรมประโลมโลก ยังบันทึกเหตุการณ์บ้านเมืองหรือประวัติศาสตร์ของบ้านเมืองได้อีกส่วนหนึ่งด้วยมีผู้ศึกษาเมืองนครศรีธรรมราช จากวรรณกรรมประโลมโลกปรากฏผลดังนี้ คือ^๑

๔.๔.๑ เมืองนครศรีธรรมราช สมัยต้นรัตนโกสินทร์อยู่ในฐานะหัวเมืองเอกแต่มีพันธะต่อราชธานีอย่างเมืองประเทศราช

๑ ประพนธ์ เรืองณรงค์ "มองเมืองนครศรีธรรมราชจากวรรณกรรมประโลมโลก" ใน รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราชครั้งที่ ๓, ๒๕๒๘ หน้า ๑๖๐.

๔.๔.๒ นครศรีธรรมราช และบ้านเมืองใกล้เคียงสมัยนั้นอุดมสมบูรณ์
ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ ประชาชนดำเนินชีวิตด้วยสันติสุข

๔.๔.๓ เมืองนครศรีธรรมราชเป็นเมืองท่าที่สำคัญ จึงมีการติดต่อค้าขาย
กับต่างประเทศ มีเรือสำเภาท่างชาติ เข้ามาเสนอโดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวมลายู

๔.๔.๔ ชาวเมืองนครศรีธรรมราชและเมืองใกล้เคียงมีความศรัทธาต่อ
พุทธศาสนาใฝ่ใจต่อการศึกษาเล่าเรียน และสนใจและเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์

๔.๔.๕ ชาวบ้านหรือสามัญชน ไม่มีส่วนในการปกครองประเทศ ข้าราชการ
ส่วนหนึ่งยังใช้อำนาจข่มเหงราษฎร

๔.๔.๖ ชาวบ้านมีโอกาสสนุกสนาน เมื่อมีงานสมโภช หรืองานราชพิธี
โดยได้ชมมหรสพ กีฬาพื้นเมืองและการละเล่นอื่นๆ

กล่าว

จากตัวอย่าง การศึกษาวรรณกรรมท้องถิ่นนครศรีธรรมราชโดยสังเขปที่ยกมานี้
พอจะเป็นแนวทางให้เห็นได้ว่าวรรณกรรมลายลักษณ์กับสังคมเมืองนครศรีธรรมราชมีความ
สัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ควรที่ผู้สนใจศึกษาจะได้พิจารณาศึกษาค้นคว้าในส่วนที่เป็นราย
ละเอียดของวรรณกรรมท้องถิ่นประเภทลายลักษณ์เป็นกรณีๆ ไป ทั้งนี้เพื่อจะได้รู้จักและเข้าใจ
สังคมเมืองนครศรีธรรมราชได้ชัดเจนและกว้างขวางหลายแง่มุมยิ่งขึ้น

การศึกษาสัมพันธ์ภาพระหว่างวรรณกรรมลายลักษณ์กับสังคม จึงเป็นเรื่องที่ควร
จะได้รับการสนับสนุนส่งเสริมให้พัฒนาควบคู่กันไปกับการศึกษาวรรณกรรมลายลักษณ์เชิง
วรรณศิลป์